

pr. Td. Hrtk.; naar ogsaa denne Pris saaledes er lavere end den bornholmske, skyldes dette vistnok bl. a. de langt læmpeligere Grundskatteforhold paa Bornholm end i det øvrige Danmark.

Med de meddelte Data afslutter jeg disse resume-rende Oplysninger og Betragtninger, idet jeg, som sagt, iøvrigt maa henvise til selve Bureauets Publikation. Desværre har det, jeg har havt at fortælle, i mere end én Henseende været kjedeligt: kjedeligt, fordi det for Størstedelen var Tal og Beregninger, kjedeligt, fordi Tallene væsentligst have maattet illustrere Tilbagegang og ikke — som det indtil for en halv Snes Aar siden stedse lod sig gjøre — Opgang og Fremgang, kjedeligt endelig ogsaa for dem, der for enhver Pris ville have noget sensationelt, og som maaske havde ventet mere skrækindjagende Tal, end her dog har været at byde paa. Men som bekjendt skal man være en større Ven af Sandheden, selv om den er kjedelig, end baade af Plato og af Sokrates, og i hvert Fald haaber jeg, man vil indrømme, at vi her have søgt Sandheden, selv om Evnen til at finde den ikke har holdt Skridt med Viljen. Lad os da ønske os for Fremtiden en fyldigere og bedre Statistik baade med Hensyn til Materiale og til Bearbejdelse, lad os fremfor Alt ønske, at denne Fremtidsstatistik maa med Sandhed kunne give et lyst Billede af Hovednæringsvejen i vort Fædreland, det danske Landbrug.

Hertil knyttede sig følgende Diskussion:

Præsidenten (Kammerherre Castenschiold): Der er jo, som nævnt, en stadig Nedgang i Prisen paa Land. Men han kunde ønske at spørge om, hvorvidt ikke den højere Pris, der er betalt for Storgaarde end for Mellemgaaarde, skulde

skyldes hines Tiendefrihed? Til de store Ejendomme hører der ogsaa ofte Skovarealer, som kun have ringe Hartkorn.

Direktør Rubin skulde ikke kunne modsige, at de Momenter, som Præsidenten nævnte, kunde influere paa Prisen, men han syntes dog ikke, at man behøvede at gaa til Inkommmensurabiliteter for at forklare Sagen. Taleren syntes man havde Forklaringen til det nævnte Forhold i Kjøbenes Art, den bedre Driftsmaade ved Benyttelsen af alle Nutidens tekniske Hjælpemidler o. s. v.

Godsinspektør Lützen vilde tillade sig et Par korte Bemærkninger. Hvad Forskjellen i Prisen paa mindre og større Landejendomme angik, da laa det nær at søge Forklaringen deraf i, at naar der var 10, der vilde have en lille Ejendom, var der kun 1, der vilde have en stor. Et saadant Forhold maatte naturligvis have Indflydelse med Hensyn til Prisen. Forøvrigt mente Taleren, at der ikke var det rette Forhold mellem Pris og Værdi. Taleren tvivlede ikke om, at de fremlagte Tal, der jo angive et Prisfald af $\frac{1}{6}$ pr. Tønde Hartkorn, vare aldeles korrekte, eftersom de vare byggede paa Indberetninger, men Folk, der som Taleren kom fra det praktiske Landbrug, skjønnede, at Brugsværdien var væsentlig mindre, og naar Taleren skulde ytre sig om dette Forhold, vilde han sige, at han skjønnede, at Værdien i det sidste Decennium var forringet med 32 pCt., medens den angivne Sjettedel ligger nærmere ved 16 pCt. Taleren vilde derfor ønske, at Statistiken vilde udvikle sig i Retning af at kunne besvare Spørgsmaalet om Forandringen i Brugsværdien i Sammenligning med Forandringen i Prisen, eftersom der efter hans Skjøn er en væsentlig Forskjel mellem Pris og Brugsværdi. Naar der er sagt, at Udslettelsen af Behæftelser staar i et uheldigt Forhold til det Tal, hvormed Behæftelserne faktisk er forøget, vilde Taleren tillade sig at henvise til, at det mulig kunde have sin Grund i, at hvad der amortiseres ikke regelmæssig afskrives ved Retten. Dette gjælder jo saaledes for alle Kreditforeningslaan; der afskrives intet, før Laanene ombyttes eller indfries. Naar der ikke synes at være stor Forskjel mellem Prisen paa Fæstegaarde og andre Gaarde, da er

Grunden dertil vistnok den, at Sælgerne, efterhaanden som de have faaet deres Varebeholdning indskrænket, ere blevne mere nøjeregnende med Prisen.

Lektor Maar vilde gjøre en Bemærkning, da der i Foredraget var et Punkt, som ikke burde komme frem uden nærmere Omtale. Direktør Rubin udtalte, at den materielle Nedgang i Handelsværdien af Danmarks Gaardhartkorn — omtrent 324,000 Tdr. — androg omtrent 400 Mill. Kr., hvilket Tal dog blev reduceret med ca. 40 Mill. Kr. paa Grund af, at Besætningerne vare stegne i Værdi. Der vil altsaa være en tilsyneladende Nedgang af 360 Mill. Kr. Taleren troede imidlertid, at det ikke var fuldt berettiget at udvide Nedgangen i Ejendommens Salgsværdi i det sidste Decennium til det samlede Hartkorn. Direktør Rubin bemærkede ganske vist, at Tvangssalg vare udelukkede, ligesom han ogsaa fremdrog, at mange Salg vare mer eller mindre frivillige — Salg, forud for hvilke der ofte gaar en lang Periode, i hvilken Gaardenes Værdi forringes ved, at Bygninger og Besætninger forringes o. s. v. — men alligevel troede Taleren, at forsaavidt der var Tale om Handelsværdi, var det ikke fuldkommen berettiget at overføre Slutninger fra de skete Salg i det sidste Decennium til at gjælde det samlede Hartkorn.

Præsidenten: Naar der er sagt, at for Fæstegaardenes Vedkommende er Prisen omtrent den samme som for frie Ejendomme, ligger dette vistnok tildels i, at der nu sjælden fæstes ud, og naar der da sælges, er det i Reglen til meget gamle Fæstere, der købe til Børnene. Der er da ingen Grund for Godsejeren til at give stort for den tilbageværende Del af Fæstetiden.

Direktør Rubin: Hr. Godsinspektør Lützen mente, at en Nedgang af 16 pCt. — det var nu forøvrigt 17 à 18 pCt., der blev nævnt — var for lidt; Nedgangen havde været nogle og tredive Procent. Fra anden Side blev det udtalt, at Nedgangen var taget for stor. Det maatte imidlertid erindres, at Taleren havde talt om Gjennemsnittet af Handelsværdien. For Ejendomme paa over 12 Tdr. Hartkorn — og Taleren troede at kunne gaa ud fra, at de fleste af de Tilstedeværende

nærmest vare knyttede til saadanne — var der en Nedgang af indtil 74 pCt. af Værdien, altsaa en Tilbagegang af 26 pCt., hvilket Tal jo ogsaa nærmer sig stærkt til de 32 pCt., som Hr. Lützen nævnte. Hvad Hr. Lektor Maars Betragtning angik, da var det jo klart, at man kun med Varsomhed kunde overføre saadanne Tal, som her ere nævnte, umiddelbart paa hele Arealet. Taleren nævnte dem som Maalestok for Nedgangen, og man skylder Bevis for, at han ikke skulde have Lov til at anvende dem ligesaa vel i Midten af 90'erne som i Midten af 80'erne. Det angivne Tal var et Udtryk for Bevægelsen i Værdier, og da det var den samme Fremgangsmaade, der var benyttet ved Beregningen for hele Decenniet, var Resultatet med den Reservation overfor den Slags store Tal, som Taleren selv havde taget i sit Foredrag, vanskeligt at komme udenom. Man kan naturligvis gjøre alle Arter af Betragtninger og Skjønssudtalelser gjældende overfor positive Tal, men det skal jo netop være Statistikens Fordel, at den hviler ikke paa Enkeltmands Skjøn og Erfaringer, men paa den Sum af Erfaringer, der faaer sit Udtryk igjennem de store Tal — her Salg, i Løbet af et Decennium, af mellem $\frac{1}{6}$ og $\frac{1}{5}$ af samtlige Danmarks Landejendomme (over 1 Td. Hartkorn) — og man har da Valget imellem at resignere overfor hvad man »tror« og »skjønner« eller at gjøre Statistiken værdiløs.

Lektor Maar vilde takke Direktør Rubin for hans Udtalelse om, at de store Tal maatte behandles med Reservation; det var det, han netop gjerne vilde have frem, da han ofte har erfaret, at saadanne Tal, som her ere nævnte, gaa ud blandt Publikum, særlig gjennem Pressen, uden at de indskrænkende Bestemmelser, der knytte sig dertil, komme med.

Godsinspektør Lützen vilde blot frigjøre sig for, at han skulde have indladt sig paa at drage Direktør Rubins Tal i Tvivl. Han havde kun villet søge at henlede Opmærksomheden paa, at man vistnok burde vare sig imod at drage den Slutning, at det fremsatte Tal for Nedgangen, en Sjettedel, var af den Beskaffenhed, at man ved Udgangen af Decenniet havde ligesaa god Sikkerhed for fem Sjettedele af en

Prioritet, som man havde i Begyndelsen af Decenniet for de sex Sjettedele. Med andre Ord, Taleren betvivlede, at Sikkerheden for en Prioritet i en Ejendom var den samme i 1895 som i 1885.

Kaptajn la Cour: I Prisen for Ejendommene er der vel ogsaa taget Hensyn til Aftægt? I modsat Fald vil heri kunne søges en Grund til, at Prisen paa de almindelige Bøndergaarde forholdsvis er lav, da disse fortrinsvis belastes med Aftægt. (Direktør Rubin: Ja, alle Arter af Afgifter ere kapitaliserede, altsaa ogsaa Aftægt.) Naar de mindste Ejendomme, som her ere nævnte, forøvrigt have holdt deres Pris saa godt, som de have, medens de større ere faldne meget i Pris, turde en væsentlig Grund dertil vistnok være den, at eget og Børns Arbejde gjør Arbejdsomkostningerne billigere for de smaa end for de større Ejendommers Vedkommende; men der maa ogsaa her tages Hensyn til, at de Forbedringer, som det sidste Decennium har bragt, i højere Grad støtte det mindre end det større Jordbrug, og navnlig har Andelsbevægelsen baade paa Mejeriets og Svineslagtingens Omraade bidraget meget til at opretholde Priserne paa de mindre Ejendomme.

Godsejer Bech vilde tillade sig at fremsætte et Par Spørgsmaal. For det Første vilde han spørge om, hvorledes Forholdene stillede sig for Ejendomme under 1 Td. Hartkorn. Har der været Stigning eller Nedgang? (Direktør Rubin: Behandlingen heraf er udenfor det foreliggende Materiale.) Dernæst vilde Taleren spørge om, hvorledes Forholdene stillede sig, naar man sammenlignede Danmark med vore nærmeste Nabolande, der jo saa nogenlunde have været undergivet lignende Forhold som Danmark. Har Stigningen i Pris ikke været stærkere her end andensteds, vil man ikke kunne bebrejde os noget, thi man kan dog ikke med Rimelighed forlange, at vi skulle være forsigtigere end andre.

Direktør Rubin: Klagerne ere ganske de samme f. Ex. i Norge og Tyskland som her. Man har kjøbt Ejendomme til urimelig høj Pris i de opadgaaende Tider og lider altsaa nu derunder. I det norske statsøkonomiske Tidsskrift findes en Afhandling [jfr. Foredraget], i hvilken der klages over,

at Taxationerne have gjort Skade paa Grund af den Maade, hvorpaa de bleve foretagne. Hvorvidt Forholdet var det samme hos os, skulde Taleren henstille til den ærede Forsamling at dømme om. Ejendomsstatistiken er, som Taleren før sagde, ikke udadledig; men de Vanskeligheder, vi her have at kæmpe med, har man i Reglen ogsaa andre Steder, og hvor mangelfuld end Hartkornsmaalestocken er, giver den dog et bedre Grundlag, end om man udelukkende skulde holde sig til Tønde Land sammenlignet med Tønde Land, uden nogen Art af Klassifikation efter Godheden.

Præsidenten vilde, inden han sluttede Mødet, bringe Direktør Rubin Selskabets Tak for Foredraget, som var overordentlig interessant; men desværre vare de Resultater, hvortil den ærede Foredragsholder var kommen ved sine Undersøgelser, ikke glædelige.

Landøkonomiske Meddelelser fra forskellige Egne om Aaret 1895.

Fra Egnen Nord for Gribskov.

Markerne have bragt et virkelig godt Udbytte — det mærkes bedst paa de Priser, der betales for Afgrøderne paa de store Græsarealer — i kvantitativ Henseende; er Høsten paa den almindelige Agerjord rigelig, saa er der kun ringe Trang til Opkjøb af Tilskud som Hø; Prisen paa det synker til et Minimum af ca. 1 à $1\frac{1}{4}$ Øre pr. Pd. paa Roden; men omvendt, naar Afgrøden paa Marken i kvantitativ Henseende er knap, kan Hø (paa Roden) ofte gaa op til 2 Øre.

Ogsaa Kvaliteten har forøvrigt været god, og svarede Priserne til Afgrøden, vilde Aaret være langt over Middel med Hensyn til Aarsudbytte, medens det nu næppe naaer ud over det ganske almindelige.

Kjødpriserne have været mærkværdig svingende; her er solgt til 16, 18, 20, 22 og 24 Øre pr. Pd. levende Vægt af Fedekreaturer til forskellige Tider, og det har beroet paa den tilfældige Fedningstid, om der har været tjent paa Forretningen; ved Græsningen paa Søborg Sø er i Gjennemsnit for 8 Aar betalt $12\frac{1}{2}$ Øre pr. Pd. Tilvæxt som Græsleje, for Sommeren 1895 bliver Betalingen pr. Pd. Tilvæxt 11,6 Øre, altsaa noget under Middel, eller reduceret til Enhed i Vægt,

3 Øre pr. Centner levende Vægt pr. Dag af Græsningstiden.

Udbyttet af Malkekvæg har været ret godt, Heste taaleligt, men Svin særdeles maadeligt.

Alt i alt vil dog Udbyttet af Besætningerne stille sig taalelig godt, takket være det billige Indkjøb af Kraftfoder; en Mængde russisk Byg er opfodret, hvad der ogsaa influerer i høj Grad paa Prisen af de hjemlige Foderstoffer. Der er ingen Tvivl om, at Udbyttet selv med de nuværende Priser vil kunne stille sig endnu heldigere, hvis Rodfrugtdyrkningen var mere almindelig end den er; her høstes 9000 Foderenheder*) i Roer pr. Td. Land, og hver 1000 Foderenheder har ifølge Mejeri-Regnskab præsteret 1666 Pd. Mælk à 3,6 Øre pr. Pd.; selv om man i Almindelighed kun naaer til 7 à 8000 Foderenheder i Roeafgrøden, er det dog omtrent det dobbelte af, hvad en god Sædafgrøde kan præstere.

Ejendomspriserne ere vistnok endnu nedadgaaende, hvor ikke særlige Forhold, nye Baneanlæg etc., holde dem oppe, for Middel- og større Gaarde — snarest stigende eller ialtfald ikke nedadgaaende for Parcelliststeder paa 6 à 20 Td. Land, hvor Familien repræsenterer Arbejdskraften, hvad der uden Tvivl maa siges at være Idealet for Fremtidens lønende Avlsbrug.

Det er lidt smaat med Grundforbedringer — den disponible Kapital blandt Landbefolkningen er uden Tvivl reduceret betydelig i Løbet af den sidste halve Snes Aar — hvad blandt andet ogsaa mærkes ved den store Vanskelighed ved at faa Auktionssummer indkasserede; ganske hæderligt er det dog, at en større Plantningsforening er dannet, hvis Maal er Beplantning af det Bælte sandede Jorder, der strækker sig fra Gilleleje til Tidsvilde langs Stranden. Man har allerede arbejdet et Par Aar og skaffet et Par Hundrede Tdr. Land under Behandling.

Man bliver vist nødt til at søge Balance i sin Bedrift

*) Adam 10,81 pCt., Dubitos 10,06 pCt. Tørstof — 500 Tdr. à 180 Pd. pr. Td. Land à 10 Pd. pr. Foderenhed = 9000 F.-E.

bragt tilveje ved noget mere end hidtil at ofre Tid og Tanker paa Frøavl og Kulturplanter; at vi aarlig ofre 4 à 5 Millioner Kroner paa Indførsel af Græsfrø og Kløver er jo en Urimelighed, da vi lige saa godt kunde avle det selv; hist og her begynder man da ogsaa, og det er en Fornøjelse at se gode Afgrøder af Hundegræs, Engsvingel og Timoté Frø — endnu dog kun ganske i det Smaa og mest af Smaafolk, der dog i de sidste Par Aar have kunnet indkassere en smuk Extra-Indtægt derfor.

Arbejdskraft er tilstede i tilstrækkelig Mængde, men Gjennemsnitsprisen for den dygtige Arbejder er nærmest 18 Øre pr. Arbejdstime, mod 16 Øre for en halv Snes Aar siden; Lønnen for faste Folk er ligeledes for dette Tidsrum gaaet op fra 180 Kr. til 200 à 220 Kr. for en Karl.

I denne Egn kan man ikke mærke nogen Indflydelse af Socialismen og dens nivellerende Tendens; her er en særdeles dygtig og paalidelig Arbejdsstand med tilstrækkelig økonomisk Sans til at arbejde og spare — hvad der slaaende viser sig ved Opgjørelsen af Frederiksborg Amts Sparekasses Interessenter, hvor Husmandsstanden og Smaakaarsfolk spiller den langt overvejende Rolle. Ved Opgjørelsen forleden viste det sig, at Malkekonen her paa Gaarden ved en Betaling af 1 Kr. pr. malkende Ko pr. Maaned i 15 Aar har tjent 3000 Kr. og sat dem i Sparekassen.

Bevægelsen gaar i Retning af Akkordarbejde overalt, hvor det er muligt — Grøftegravning, Roepasning, Høst etc. Da her kun findes faa større Gaarde, er man heldigvis kun i ringe Grad plaget af det Proletariat, der ofte trives i deres Nærhed; paa Bøndergaardene holdes i Regelen 1 Karl og 1 Husmand.

Premieringen af gode Husmandsbrug har ganske sikkert havt sin store Betydning, — her findes ikke faa Smaabrug i Egnen, som dyrkes omhyggelig og godt.

Hønsehølden er navnlig kommet til at spille en ikke ubetydelig Rolle for Smaakaarsfolk — Havebruget mindre, maaske grundet paa det noget barskere Klima her i Egnen, hvad der vel ogsaa kan influere paa Biavlens Udvikling. Det

er karakteristisk for de klimatiske Forhold, at Oldenborren næppe kjendes Nord for Gribskov, eller ialtfald ikke har faaet nogensomhelst skadelig Indflydelse i den sidste Menneskealder. I Græsted er dannet en Æg-Exportforening; et større Antal Høsekræmmere strejfe Egnen rundt og hjælpe til at regulere Afsætningen. Endnu ere dog ikke Høseracerne særlig udviklede, og der klages over, at Æggene ere temmelig smaa for det store Marked.

Fra Hornsherred.

Det almindelige Aarsudbytte af Marken har saavel i kvantitativ som i kvalitativ Henseende været mindre godt, og maa vel nærmest betragtes som under Middelhøst, ialtfald som værende under et Middelaars Indtægt, hvortil de særdeles lave Kornpriser jo have bidraget væsentlig.

Derimod har Aarsudbyttet af Besætningerne i al Almindelighed været forholdsvis bedre. Mælkeydelsen har gjennemgaaende været tilfredsstillende, og Priserne paa Svin ogsaa ret gode lige indtil den allersidste Tid. Af Fedekreaturer produceres her meget lidt, og Hestesalget er ejheller nævneværdigt; Faareavl lægges der vistnok altfor lidt Vægt paa i denne Egn.

Endskjönt Aaret saaledes maa siges at have været mindre godt for den forud trykkede Landbruger, saa har der dog kun ganske undtagelsesvis fundet Tvangssalg Sted, og disse have da været foranledigede af for stor Prioritetsgjæld, som vedkommende Ejendom ikke har kunnet forrente.

Ganske vist maa den nuværende Tid kaldes prekær for Landbruget, og Enhver døjer vist haardt for at faa Balance i i Udgift og Indtægt, men helt ude af Betragtning i Landmandens Favør bør man dog ikke tage den Overbærenhed og Medfølelse, der overalt og af Alle, Pengeinstitutioner og Private, vises Landmanden, thi selv om Egoismen spiller en Rolle derved, at man ikke tør røre ved Landmanden for ikke at komme til at risikere at lide større Tab ved Tvangssalg el. lign., saa er dog Faktum det, at Landmanden forsaavidt

nyder godt deraf, som han faar Lov at sidde ved Bedriften og erholde sit Udkomme der, afventende bedre Tider, og ikke nu en masse blive sat ledige paa Torvet uden Existentsmidler og uden Existentsbetingelser.

Grundene hertil ere mange og forskjelligartede, men bunder dog fornemmelig i, at de have Ejendommene for dyre, hvad enten de nu ere komne i Besiddelse af dem ved Kjøb, Leje eller Arv; men Landbrugeren Person spiller dog ogsaa en Rolle ved denne Misére, dels maaske ved, at han tager for lidt aktiv Del i sin Bedrift, og dels maaske ved, at han leder sin Bedrift uden at tage den nødvendige lokale Praktik med.

Som en Følge af det Tryk, hvorunder Landbrugeren lider, foretages der ikke nogen Bekostning ved Ejendommen, naar den ikke er absolut nødvendig; Grundforbedringer finde saa godt som slet ikke Sted, og nye Driftsmaader ejheller.

Arbejdskraften synes at være tilstede i tilstrækkelig Mængde, om end ikke af bedste Kvalitet. Lønningerne have ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring. I Almindelighed bestaar Arbejdskraften paa Gaarden af gifte Folk, saaledes at saavel Manden som Konen have fast Arbejde, som Regel paa Dagløn.

Af nye Foreninger til Støtte for bestemte Sider i Landbruget skal jeg nævne, at Andels-Svineslagteriet i Frederikssund har besluttet fra 1. Januar 1896 at knytte en Æg-Export-Forretning for Andelshaverne til sin Virksomhed.

(Fortsættes i næste Hefte.)
